

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. gegužės 19 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Andžej Maciejevskio ir Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal atsakovo R. U. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės valstybės įmonės Turto banko ieškinį atsakovui R. U. dėl žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių kreditoriaus teisę reikšti tiesioginį ieškinį nemokaus juridinio asmens dalyviui ir vadovui, kai žala padaryta nusikalstamais veiksmais, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė VĮ Turto bankas ieškinyje prašė priteisti iš atsakovo R. U. 190 788,21 Eur žalos atlyginimą ir 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas, skaičiuojamas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad ji 2002 m. kovo 29 d. Mokesčių reikalavimo perleidimo sutarties pagrindu ir 2014 m. lapkričio 11 d. Mokestinių nepriemokų dokumentų bylų perdavimo–priėmimo aktu Nr. 3/E1-15 perėmė iš Kauno teritorinės muitinės 190 788,13 Eur reikalavimo teisę į skolininkę BUAB „Retora“ (iki 2011 m. birželio 2 d. buvusi atsakovo R. U. individuali įmonė). Šis reikalavimas susidarė Kauno teritorinei muitinei 2014 m. rugpjūčio 19 d. parengus supaprastinto patikrinimo ataskaitą Nr. 4KM19/7-0608S ir įregistravus BUAB „Retora“ 193 327,81 Eur nepriemoką, kurios 190 788,13 Eur dalis liko neįvykdyta. Ši nepriemoka susidarė dėl atsakovo R. U. individualios įmonės nesumokėtų importo mokesčių už iš Japonijos į Europos Bendrijos muitų teritoriją importuotus naudotus automobilius.
4. Panevėžio apygardos teismo 2014 m. liepos 31 d. nutartimi BUAB „Retora“ buvo iškelta bankroto byla, o 2014 m. gruodžio 5 d. nutartimi BUAB „Retora“ kreditorė Kauno teritorinė muitinė buvo pakeista naująja kreditore ieškove VĮ Turto banku su 190 788,13 Eur finansiniu reikalavimu.
5. Ieškovė pažymėjo, kad Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. balandžio 24 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje [Nr. 1-30-361/2017](#) atsakovas R. U. pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą, nurodytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir [BK](#)) 199 straipsnio 1 dalyje. Šis nuosprendis įsiteisėjo Lietuvos apeliaciniame teisme 2017 m. lapkričio 13 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1A-386-449/2017 atmetus R. U. ir jo gynėjo apeliacinį skundą. Ieškovės teigimu, nagrinėjamu atveju yra pagrindas kilti atsakovo R. U. civilinei atsakomybei, kadangi teismas baudžiamojoje byloje konstatavo atsakovo tyčinius nesąžiningus veiksmus klastojant muitinės dokumentus, taip siekiant išvengti mokesstinės prievolės valstybei.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Panevėžio apygardos teismas 2020 m. kovo 13 d. sprendimu ieškinį tenkino, priteisė ieškovei VĮ Turto bankui iš atsakovo R. U. 190 788,21 Eur žalos atlyginimą, taip pat valstybės naudai 3208 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
7. Teismas nurodė, kad ieškovė VĮ Turto bankas tiesioginį ieškinį atsakovui R. U. dėl 190 788,13 Eur žalos atlyginimo grindžia tuo, jog atsakovas, kaip individualios R. U. įmonės ir jos teisių bei pareigų perėmėjos BUAB „Retora“ savininkas ir vadovas atliko nesąžiningus ir neteisėtus nusikalstamus veiksmus, nustatytus [BK 199 straipsnio](#) 1 dalyje ir konstatuotus įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Teismas pažymėjo, kad neribotos civilinės atsakomybės individuali R. U. įmonė buvo įregistruota 1997 m. gruodžio 4 d., o nuo 2011 m. birželio 3 d. buvo pertvarkyta į ribotos civilinės atsakomybės juridinį asmenį BUAB „Retora“.
8. Teismas nustatė, kad atsakovas R. U. pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą, nurodytą [BK 199 straipsnio](#) 1 dalyje, ir nubaustas 150 MGL dydžio bauda už tai, kad jis, dirbdamas individualioje R. U. įmonėje ir būdamas šios individualios įmonės savininkas, nuo 2005 m. sausio 5 d. iki 2007 m. lapkričio 12 d. organizuodavo ir iš įvairių Japonijos įmonių per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabendavo lengvuosius automobilius, kurių vertė viršijo 250 MGL dydžio sumą. Gabendamas šias transporto priemones atsakovas muitinės pareigūnams pateikdavo aiškiai suklustotas sąskaitas, kuriose būdavo nurodoma sumažinta transporto priemonių kaina, ir tokiu būdu išvengė muitinės kontrolės bei papildomai priskaičiuotų 193 327,73 Eur importo mokesčių mokėjimo už automobilių importą.
9. Teismas, remdamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 182 straipsnio 2 punktu, konstatavo, kad atsakovo neteisėti veiksmai kaip viena iš civilinės atsakomybės sąlygų nustatyti įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, priimtu baudžiamojoje byloje.
10. Dėl priežastinio ryšio teismas nurodė, kad nusikalstamais pripažinti neteisėti veiksmai nulėmė, jog individualios R. U. įmonės teisių ir pareigų perėmėjai BUAB „Retora“ buvo papildomai priskaičiuoti 193 327,73 Eur (380 690 Lt) importo mokesčiai už automobilių importą, kuriuos sudarė 36 203,77 Eur maitas, 71 512,14 Eur pridėtinės vertės mokeskis (toliau – PVM) 72 041,83 Eur nesumokėto PVM delspinigiabei 11

030,47 Eur bauda. Jeigu atsakovas nebūtų atlikęs neteisėtų veiksmų, kuriais siekė sumažinti automobilių vertę, kad į valstybės biudžetą sumokėtų mažiau mokesčių, BUAB „Retora“ nebūtų buvusi pavėluotai įregistruota mokesstinė nepriemoka, nebūtų buvęs priskaičiuotas didesnis PVM, dėsningai ir bauda. Taip pat teismas pažymėjo, kad tikėtina, jog laiku ir tinkamai nustačius importo mokesčius už automobilių importą tuo metu tikinę komercinę veiklą vykdžiusi įmonė būtų galėjusi įvykdyti savo mokesčines prievolės.

11. Teismas nusprendė, kad prašomos priteisti žalos, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, atlyginimo dydį patvirtina Kauno teritorinės muitinės 2014 m. rugpjūčio 19 d. Supaprastinto patikrinimo ataskaitos Nr. 4KM19/7-06085 ir Panevėžio apygardos teismo civilinės bylos [Nr. B2-228-227/2015](#) dėl BUAB „Retora“ bankroto duomenys pagal kuriuos ieškovės VĮ Turto banko bankroto byloje nepatenkintas finansinis reikalavimas sudarė 190 788,13 Eur. Taip pat teismas padarė išvadą, kad byloje yra įrodyta ir atsakovo kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlyga, kuri pasireiškė tiesiogine tyčia.
12. Teismas atmetė atsakovo argumentus, kad ieškinyi turi būti atmestas tuo pagrindu, jog yra pasibaigęs Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 2.104 straipsnyje nustatytas trejų metų naikinamasis terminas, per kurį pertvarkyto juridinio asmens dalyviai yra subsidiariai atsakingi pagal pertvarkomo juridinio asmens prievolės, atsiradusias iki naujos teisinės formos juridinio asmens įregistravimo Juridinių asmenų registre, kadangi šiuo atveju ieškovės ieškinio faktinis ir teisinis pagrindas – ne aplinkybės, sudarančios pagrindą taikyti [CK](#) 2.50, 2.104 straipsnių nuostatas, bet faktinės ir teisinės aplinkybės, sudarančios pagrindą atsakovui taikyti subsidiariąją deliktinę įmonės dalyvio atsakomybę, kai pagrindinis skolininkas negali įvykdyti prievolės dėl jo dalyvio nesažiningų veiksmų.
13. Dėl sutrumpinto trejų metų ieškinio senaties termino reikalavimams dėl žalos atlyginimo pirmosios instancijos teismas nurodė, kad byloje pareikštas reikalavimas atlyginti nusikaltimu padarytą žalą, pasireiškusių atsakovo valdomos įmonės mokesčių nesumokėjimu. Teismas nusprendė, kad ieškovė, neturėdama įrodymų, jog atsakovas, siekdamas išvengti mokesčių sumokėjimo, klastojo dokumentus, nurodydamas sumažintą prekių įsigijimo kainą, bei baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu kaltės nepripažino, neturėjo pagrindo reikšti jam ieškinio dėl žalos atlyginimo baudžiamajame procese ar jo metu. Iki nuosprendžio įsiteisėjimo baudžiamajame byloje nebuvo nustatyta, kokie veiksmai lėmė žalos atsiradimą, kuris subjektas atliko neteisėtus veiksmus, koks buvo padarytas nusikaltimas, jo padarymo mechanizmas ir aplinkybės. Teismas vertino, kad ieškovė apie dėl atsakovo veiksmų patirtą žalą sužinojo ne teisės pažeidimo dieną, o būdama atidi ir rūpestinga anksčiausiai apie tai galėjo sužinoti įsiteisėjus Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. balandžio 24 d. apkaltinamajam nuosprendžiui baudžiamajame byloje [Nr. 1-30-361/2017](#), kuriuo buvo konstatuoti neteisėti atsakovo veiksmai.
14. Taip pat teismas pažymėjo, kad baudžiamajame byloje ieškinio dėl žalos atlyginimo ieškovė negalėjo pareikšti, nes pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 109 straipsnį civilinis ieškinyi baudžiamajame byloje gali būti pareikštas tik dėl turtinės ar neturtinės žalos, tiesiogiai patirtos dėl nusikalstamos veikos, atlyginimo. Baudžiamajame byloje buvo tirama ir nustatoma įvežtų transporto priemonių vertė, nuo kurios apskaičiuotos mokesčinės prievolės, o ne pats mokesčių dydis.
15. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo R. U. apeliacinį skundą, pirmosios instancijos teismo sprendimą iš esmės paliko nepakeistą, patikslino sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo.
16. Teisėjų kolegija nurodė, kad Lietuvos apeliacinis teismas 2019 m. spalio 22 d. nutartimi, išnagrinėjęs ieškovės VĮ Turto banko apeliacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 3 d. sprendimo, nutarė Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 3 d. sprendimą panaikinti ir bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, konstatavęs, jog ieškovė VĮ Turto bankas senaties termino ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti nepraleido. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad ieškinio senaties klausimas šioje byloje jau išspręstas įsiteisėjusia apeliacinės instancijos teismo nutartimi.
17. Taip pat apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai vadovavosi Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. balandžio 24 d. nuosprendyje baudžiamajame byloje [Nr. 1-30-361/2017](#) nustatytais aplinkybėmis dėl atsakovo veiksmų neteisėtumo. Teisėjų kolegija nurodė, kad savo veiksmais atsakovas pažeidė įmonės vadovui nustatytas pareigas dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kas nuo jo vadovaujama įmonė veikė pagal įstatymus ir kitus teisės aktus. Atsakovui netinkamai vykdant įmonės vadovo pareigas, individualiai R. U. įmonei, kurios teisės ir pareigos nuo 2011 m. birželio 3 d. perėmė BUAB „Retora“, buvo padaryta žala, nes Kauno teritorinė muitinė papildomai priskaičiavo 193 327,73 Eur mokesčių už automobilių importą.
18. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pertvarkius individualią R. U. įmonę į BUAB „Retora“ pats juridinis asmuo nesibaigė, o tik pasikeitė jo teisinė forma. BUAB „Retora“ iki jos pertvarkymo buvo neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo ([CK](#) 2.50 straipsnio 4 dalis), jos dalyviai yra atsakingi už individualios įmonės prievolės. Kadangi atsakovas buvo individualios įmonės savininkas, teisėjų kolegijos vertinimu, jis yra subsidiariai atsakingas už individualios įmonės prievolės, atsiradusias iki BUAB „Retora“ įregistravimo [CK](#) 2.104 straipsnio 2 dalies pagrindu. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad BUAB „Retora“ buvo įskelta bankroto byla ir bankroto procese buvo patvirtintas ieškovės VĮ Turto banko 190 788,13 Eur finansinis reikalavimas, kurio pagrindinė skolininkė ieškovei neįvykdė, nusprendė esant pagrindą konstatuoti papildomo skolininko, t. y. atsakovo, subsidiariosios atsakomybės prievolę.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

19. Kasaciniu skundu atsakovas R. U. prašo panaikinti Panevėžio apygardos teismo 2020 m. kovo 13 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 29 d. nutartį bei priimti naują sprendimą – ieškovės VĮ Turto banko ieškinį atmesti, priteisti atsakovui iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 19.1. Teismai neturėjo remtis Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 22 d. nutarties argumentais dėl ieškinio senaties, kadangi Lietuvos apeliacinis teismas, šioje nutartyje darydamas išvadas apie tam tikras atsakovo baudžiamosios bylos ir BUAB „Retora“ bankroto bylos aplinkybes, šių bylų neturėjo. Baudžiamoji bei bankroto bylos prie bylos prijungtos tik pakartotinai bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 22 d. nutarties motyvai nebuvo pagrįsti įrodymais.
- 19.2. Teismai netinkamai taikė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias ieškinio senatį ir ieškinio senaties termino pradžią, netinkamai vertino byloje nustatytas aplinkybes ir nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos šiais klausimais, tai lėmė, kad žemesnės instancijos teismai padarė teisiskai nepagrįstą išvadą, jog ieškovė, pareikšdama ieškinį, nepraleido sutrumpinto trejų metų ieškinio senaties termino. Teismai visiškai nevertino aplinkybės, jog asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamąjį ar kaltinamąjį veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį, kurį teismas nagrinėja kartu su baudžiamąja byla. Priešingai nei nusprendė žemesnės instancijos teismai, baudžiamosios bylos nagrinėjimas nėra pagrindas stabdyti ieškinio senaties terminų skaičiavimą.
- 19.3. Teismai netinkamai taikė [CK](#) 2.50 straipsnio 3 dalį ir nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 4 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-3-4-969/2015](#) suformuotos praktikos, dėl to nepagrįstai konstatavo, jog egzistuoja visos būtinosios sąlygos atsakovo civilinei atsakomybei kilti.
- 19.4. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai tinkamai neįvertino, jog atsakovo atsakomybei kilti nėra būtinos sąlygos – nesažiningų veiksmų. Nuteisimas už kontrabandą savaime kartu nereiškia, kad atsakovas yra subsidiariai atsakingas – jam kyla civilinė atsakomybė už tai, kad mokesčių mokėtoja BUAB „Retora“ dėl bankroto neįvykdė savo mokesčinės prievolės valstybei Bylos

nagrinėjimo metu ieškovė neįrodė atsakovo neteisėtų veiksmų, kurie lėmė įmonės nemokumą ar negalėjimą įvykdyti prievolės kreditoriams. Ieškovės nurodyti atsakovo veiksmai nelaikytini nesąžiningais, sukėlusiais BUAB „Retora“ nemokumą, kadangi BUAB „Retora“ bankroto byla iškelta dar iki ieškovės reikalavimo, kildinamo iš Kauno teritorinės muitinės 2014 m. rugpjūčio 19 d. supaprastinto patikrinimo ataskaitos Nr. 4KM19/7-0608S. Be to, BUAB „Retora“ bankrotas nebuvo pripažintas tyčiniu.

- 19.5. Taip pat nagrinėjamu atveju nėra ir kitos būtinos civilinei atsakomybei kilti sąlygos – priežastinio ryšio tarp ieškovės įrodinėjamų atsakovo nesąžiningų veiksmų ir BUAB „Retora“ negalėjimo įvykdyti prievolės kreditoriui. Apeliacinės instancijos teismo išvada dėl priežastinio ryšio padaryta nepagrindžiant jos jokiais objektyviais įrodymais, pažeidžiant teisingumo ir protingumo principus. Atsakovo nusikalstami veiksmai nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nėra susiję su tuo, kad BUAB „Retora“ dėl bankroto valstybei neįvykdė savo mokesčių prievolės. Ieškinyje CK 2.50 straipsnio 3 dalies pagrindu negalėjo būti tenkinamas, nes Kauno teritorinės muitinės 2014 m. rugpjūčio 19 d. supaprastinto patikrinimo ataskaita Nr. 4KM19/7-0608S surašyta ir mokesstinė prievolė apskaičiuota po to, kai BUAB „Retora“ jau buvo iškelta bankroto byla. Tai reiškia, kad ir nenustačius nusikalstamų veikų bankroto byloje nebūtų patenkintas ieškovės reikalavimas, nes bankroto byloje taip pat liko nepatenkinti ir kiti kreditorių reikalavimai.
- 19.6. Bylą nagrinėję teismai nepagrįstai ieškovės prašytą priteisti BUAB „Retora“ neįvykdytą mokesstinę prievolę laikė žala Papildomai priskaičiuotas PVM niekaip negali būti išieškojimo dalykas, nes bankrutuojanti įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus, turi teisę į PVM atskaitą pagal Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 58 straipsnio 1 dalį. Delspinigiai ir bauda taip pat negali būti traktuojami ar laikomi neva patirtos žalos dalimi, nes paskirta bauda yra ekonominė sankcija, o delspinigiai – netesybų forma.
- 19.7. Be to, bylą nagrinėję teismai visiškai neatsižvelgė į tai, kad atsakovas nėra mokesčių mokėjimo subjektas. Bylose, kuriose sprendžiamas klausimas dėl bendrovės vadovų civilinės atsakomybės pagal neįvykdytą bendrovės mokesstinę prievolę (net ir nusikalstamo mokesčių vengimo atveju), iš juridinio asmens vadovų paprastai priteisiama žalos atlyginimą sudaro juridiniam asmeniui pagal Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymą priskaičiuoti delspinigiai ir paskirtos baudos už mokesčių nesumokėjimą laikų, o nesumokėtų mokesčių suma lieka juridinio asmens prievolė.
- 19.8. Teismai, priteisdami žalos atlyginimą ir baudos sumą, pažeidė *non bis in idem* (negalima du kartus bausti už tą patį dalyką) principą. Priteisus iš atsakovo žalos atlyginimą, į kurį įskaičiuota bauda, atsakovas už tą patį dalyką, už kurį jau yra pripažintas kaltu Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. balandžio 24 d. nuosprendžiu baudžiamojame byloje [Nr. 1-30-361/2017](#), kuriuo jam jau paskirta sankcija už nusikalstamos veikos padarymą, nubaudžiamas dvigubai.
20. Ieškovė VI Turto bankasatsiliepiu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, o Panevėžio apygardos teismo 2020 m. kovo 13 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 29 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie nesutikimo su kasaciniu skundu argumentai:
- 20.1. Atsakovas, kaip įmonės vadovas, nesilaikė rūpestingo, apdairaus ir protingo vadovo elgesio standartų, todėl yra pagrindas priteisti žalos atlyginimą. Teisiškai reikšminga, kad atsakovui R. U. inkriminuota veika atitinka visus tęstinės nusikalstamos veikos požymius, t. y. automobiliui BUAB „Retora“, vykdžiusios automobilių importo veiklą, vardu buvo gabenami iš vienos ir tos pačios valstybės (Japonijos), jų buvo labai daug, suklustotų dokumentų pateikimą muitinei siejo bendra tyčia, veiksmai padaryti ne vieną kartą, bet atlikti pagal vieną sumanymą, turint konkretų tikslą, siekiant tam tikro apibrėžto rezultato.
- 20.2. Atsakovas R. U. pažeidė Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 8 dalyje bei [CK 2.87](#) straipsnyje nustatytą bendrąją pareigą veikti išimtinai juridinio asmens interesais ir dėl netinkamo BUAB „Retora“ muitinės dokumentų ir apskaitos tvarkymo, kai būdavo nurodoma sumažinta įvežamų automobilių vertė, įmonė ir jos kreditoriai patyrė žalą, kurią jis privalo atlyginti. Atsakovas R. U. sąmoningai siekė išvengti mokesstinės prievolės valstybės biudžetui, todėl jis pažeidė rūpestingo, apdairaus ir protingo vadovo elgesio standartus. Apkaltinamasis nuosprendis patvirtina, jog atsakovo veiksmais nėra pagrindo taikyti verslo sprendimų priėmimo taisyklę ir daryti prezumpciją, kad atsakovas kaip įmonės vadovas veikė *bona fide* (sąžiningai) geriausiaisiais bendrovės, kuriai jis vadovavo, interesais.
- 20.3. Mokesčių surinkimas yra susijęs su viešojo intereso apsauga, nes taip yra gaunama lėšų visos visuomenės poreikiams tenkinti. Nemokant mokesčių, viešasis interesas yra pažeidžiamas, o subjektas, tiesiogiai ar netiesiogiai prisidedantis prie mokesčių nemokėjimo, mokesčių teisės prasme elgiasi nesąžiningai. Tokiu būdu pažeidžiami ir mokesčių visuotinio privalomumo, mokesčių mokėtojų lygybės principai, nes mokesčių nemokantys subjektai konkurencine prasme atsiduria geresnėje padėtyje nei juos mokantys. Šiuos principus pažeidžianti veikla negali būti laikoma teisėta veikla. Jeigu mokesčių mokėtojas žino apie tai, kad jo atliekamos ūkinės operacijos ar kitokia vykdoma veikla prisideda prie mokesčių nemokėjimo, arba nors ir nežino, bet, atsižvelgiant į daugybę teisiškai reikšmingų aplinkybių, turi galimybę žinoti ir, nepaisydamas to, atlieka tokią ūkinę operaciją, jis elgiasi nesąžiningai. Jeigu atsakovas, privalėjęs veikti be išimties bendrovės interesais, būtų daręs viską, kas nuo jo priklausė, kad jo vadovaujama bendrovė veiktų pagal įstatymus ir bendrovei nebūtų padaryta žalos, t. y. būtų tinkamai deklaruojamų automobilių tikrąją vertę ir mokėjęs nustatytus mokesčius, 190 788,21 Eur mokesstinę nepriemoka net nebūtų susidariusi.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kreditoriaus teisės reikšti tiesioginį ieškinį nemokaus juridinio asmens vadovui (dalyviui), kai žala padaryta nusikalstamais veiksmais

21. Teismų praktikoje kreditoriaus teisė reikšti tiesioginį ieškinį dėl žalos atlyginimo juridinio asmens vadovams ir (ar) dalyviams yra pripažįstama, tačiau ji taikoma itin siaurai; tokia pozicija grindžiama tuo, kad ši teisė yra išimtis iš bendrųjų kreditoriaus teisių gynimo taisyklių, be kita ko, įmonės nemokumo procese.
22. Aktualioje kasacinio teismo praktikoje (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. sausio 9 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-118-1075/2020](#) 30 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką) pripažįstama, kad kreditorius gali reikšti tiesioginį ieškinį nemokios bendrovės vadovams ir (ar) dalyviams dviem atvejais: 1) tuo atveju, kai šie subjektai padaro tiesioginę žalą kreditoriui ([CK 6.263](#) straipsnio pagrindu), jų neteisėti veiksmai nukreipti į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą, veiksmų neteisėtumas pasireiškia specifiskai, tik konkretaus kreditoriaus atžvilgiu, ir jei toks neteisėtumas atitinka bendrąjį deliktinei atsakomybei taikomą neteisėtumo kriterijų; 2) kai bankrotas pripažįstamas tyčiniu ir nustatoma, kad šie subjektai kalti dėl tyčinio bankroto (Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 20 straipsnio 7 dalis).
23. Reiškiant tiesioginį kreditoriaus ieškinį juridinio asmens vadovui dėl individualiai kreditoriui padarytos žalos atlyginimo [CK 6.263](#) straipsnio

pagrindu turi būti įrodytos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos, kurios kreditoriaus pareikšto ieškinio atveju reiškia į konkretų kreditorių nukreiptų nesąžiningų veiksmų atlikimą (kreditoriaus klaidinimą, apgaulingos informacijos teikimą bendrovei sudarant sutartį su konkrečiu kreditoriumi ar kitais į konkretų kreditorių nukreiptais nesąžiningais veiksmais) ir būtent dėl tų veiksmų kreditoriui atsiradusią žalą, o ne bendro juridinio asmens nemokumo sukėliną ar mokumo sumažėjimą, kuris vienodai paveikia tiek ieškinį pareiškusį kreditorių, tiek kitus juridinio asmens kreditorius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-540-469/2018](#), 25 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

24. Kasacinio teismo išaiškinta, kad jeigu kreditorius pareiškia tiesioginį ieškinį, tačiau neįrodo specifinio jo pagrindo, tai yra pagrindas ieškinį atmesti. Kreditorius gali pareikšti tiesioginį ieškinį bendrovės vadovams ir dalyviams, bet tik tokiu atveju, jeigu šie subjektai padarė tiesioginę žalą konkrečiam kreditoriui ([CK 6.263](#) straipsnio pagrindu), o ne išvestinę žalą kreditoriams kaip interesų grupei dėl netinkamo valdymo ar dėl to, kad laiku neišskėlė bankroto bylos. Kai atsakovui bendrovės vadovui pareiškia tiesioginį ieškinį kreditorius, jis turi pareigą įrodyti, kad atsakovas jam padarė individualią žalą, kuri negali būti sutapatinama su bendrovei ar (ir) visiems kreditoriams padaryta žala (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-540-469/2018](#), 24 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
25. Spręsdamas dėl įmonės vadovui baudžiamojoje byloje pareikšto ieškinio kasacinis teismas išaiškino, kad kreditorius turi teisę reikšti tiesioginį ieškinį juridinio asmens vadovui ar kitam darbuotojui ir tais atvejais, kai mokestinės prievolės negalima išieškoti iš juridinio asmens dėl jo nemokumo. Tokiu atveju tam, kad žalos atlyginimo reikalavimas iš juridinio asmens vadovo ar kito darbuotojo, kuris nėra mokesčių mokėtojas, būtų patenkintas, byloje turi būti nustatyta: vadovo ar kito darbuotojo nusikalstama veika, dėl kurios valstybė patyrė žalą nesumokėtų mokesčių forma; žala, kurią sudaro dėl vadovo ar kito darbuotojo nusikalstamų veiksmų nesumokėta ir iš paties juridinio asmens dėl jo nemokumo negalima išieškoti mokesčių suma; priežastinis ryšys tarp vadovo ar kito darbuotojo veiksmų ir žalos; vadovo ar kito darbuotojo kaltė. Juridinio asmens – mokesčių mokėtojo – vadovo ar kito darbuotojo civilinės atsakomybės sąlygas turi įrodyti mokesčius administruojanti institucija. Juridinio asmens vadovui ar kitam darbuotojui, pripažintam kaltu dėl nusikalstamos veikos padarymo, nekiltų civilinė atsakomybė, jei jis įrodytų, kad mokestinė prievolė nebūtų įvykdyta net ir tuo atveju, jei nebūtų padaryta nusikalstama veika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-7-86-303/2018](#), 31 punktas).
26. Bylą nagrinėję teismai tenkino ieškovės tiesioginį ieškinį šių byloje konstatuotų aplinkybių pagrindu: Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. balandžio 24 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje [Nr. 1-30-361/2017](#) atsakovas R. U. pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą, nurodytą Baudžiamojo kodekso 199 straipsnio 1 dalyje (kontrabanda), nes 2005–2007 m., būdamas individualios įmonės savininkas ir vadovas, vykdydamas automobilių importą, siekdamas išvengti faktinę automobilių vertę atitinkančių importo mokesčių mokėjimo, mutinės procedūros įforminti pateikė aiškiai suklaidotas sąskaitas, kuriose nurodyta sumažinta prekių kaina, dėl to įmonė išvengė mutinės kontrolės ir 193 327,73 Eur importo mokesčių mokėjimo; Kauno teritorinės mutinės sprendimu 2014 m. rugpjūčio 19 d. R. U. individualios įmonės teisių perėmėjai UAB „Retora“ priskaičiuota 193 327,73 Eur nesumokėtų importo mokesčių ir netesybų; 2014 m. rugpjūčio 1 d. UAB „Retora“ iškelta bankroto byla, bankroto byloje patvirtintas kreditorės Kauno teritorinės mutinės reikalavimas dėl 193 327,73 Eur mokestinės nepriemokos, 2014 m. gruodžio 5 d. BUAB „Retora“ pripažinta bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto, iš pareikšto Kauno teritorinės mutinės kreditoriaus reikalavimo (perimto ieškovės VĮ Turto banko 2014 m. lapkričio 11 d.) 190 788,13 Eur liko nesumokėti.
27. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėjusių teismų išvada, jog nurodytos faktinės aplinkybės sudaro pagrindą tenkinti tiesioginį ieškinį, pareikštą atsakovui kaip mokestinės prievolės neįvykdžiusio juridinio asmens vadovui ir dalyviui, pagrįsta, atitinka nutartyje aptartą kasacinio teismo praktiką (nutarties 22–25 punktai). Baudžiamojoje byloje konstatuoti individualaus delikto sąlygas atitinkantys į konkretų kreditorių – valstybę nukreipti atsakovo neteisėti veiksmai, kuriais siekta išvengti mokesčių sumokėjimo (neteisėti veiksmai); valstybei nesumokėti importo mokesčiai, kurių iš paties juridinio asmens (jo teisių perėmėjo) negalima išieškoti dėl jo nemokumo (žala); mokesčiai nesumokėti dėl atsakovo neteisėtų veiksmų, sąmoningai siekiant išvengti jų mokėjimo (priežastinis ryšys); nuosprendžiu baudžiamojoje byloje konstatuota, kad atsakovas sąmoningai siekė išvengti mokesčių mokėjimo (kaltė).
28. Taigi, byloje konstatuotas atsakovo civilinės atsakomybės sąlygų visetas (nutarties 23 punktas). Nesutikdamas su tokia bylą nagrinėjusių teismų išvada atsakovas turi procesinę pareigą įrodyti priešingai ([CPK 178](#) straipsnis), tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, jo pateikiami argumentai tam nėra pakankami – iš esmės atsakovas apsiriboja tuo, kad išreiškia nesutikimą su skundžiamais procesiniais sprendimais, tačiau faktinių aplinkybių, paneigiančių ieškinio reikalavimų pagrįstumą, ir jas patvirtinančių įrodymų bei teisiųjų argumentų nepateikia. Atsakovo teiginys, kad žala dėl nesumokėto į biudžetą PVM neatsirado, nes juridinis asmuo įgijo teisę į šio mokesčio atskaitą teisiskai ydingas: PVM atskaita yra savarankiška mokestinė procedūra, kurios vykdydamas įstatyme siejamas su atitinkamomis sąlygomis ir mokesčių mokėtojų veiksmais, teisė į PVM atskaitą turi būti įgyvendinama PVM įstatymo VII skyriuje nustatyta tvarka, byloje nėra duomenų, kad juridinis asmuo turėjo galimybę susigrąžinti atitinkamą PVM sumą, tačiau ja nepasinaudojo.
29. Teisėjų kolegija atmeta kaip teisiskai nepagrįstus atsakovo argumentus, susijusius su tariamu *non bis in idem* principo pažeidimu. Baudžiamoji atsakomybė ir civilinė atsakomybė yra savarankiškos teisinės atsakomybės rūšys, kurios nekonkuruoja tarpusavyje, t. y. ta aplinkybė, kad asmuo yra nuteistas ir jam paskirta baudžiamoji sankcija, neatleidžia jo nuo pareigos atlyginti nusikaltimu padarytą žalą.
30. Atsakovas kasaciniame skunde teikia argumentus ir dėl ieškinio atmetimo kitu savarankišku [CK 1.131 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintu pagrindu – dėl ieškinio senaties termino pabaigos iki ieškinio pareiškimo. Teisėjų kolegija šiuos argumentus atmeta, kadangi ieškinio senaties klausimas byloje tinkamai išnagrinėtas ir išspręstas ankstesniais procesiniais sprendimais, priimtais šioje byloje. Panevėžio apygardos teismas 2018 m. spalio 3 d. sprendimu ieškinį šioje byloje atmetė tuo pagrindu, kad ieškovė praleido ieškinio senaties terminą ir nenustatyta termino praleidimą pateisinančių svarbių priežasčių. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs ir įvertinęs faktines ginčo aplinkybes, 2019 m. spalio 11 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino, konstatavęs, kad ieškinio termino pradžia laikytina nuosprendžio baudžiamojoje byloje įsiteisėjimo diena (2017 m. lapkričio 13 d.), ieškovė ieškinio senaties termino nepraleido, todėl šiuo pagrindu ieškinyje negali būti atmestas. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovo pateikti argumentai nesudaro pagrindo kvestionuoti ankstesniu teismo sprendimu išspręsto ieškinio senaties klausimo.
31. Dėl nurodytų aplinkybių teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo panaikinti ar pakeisti skundžiamą procesinį sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 29 d. nutartį palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Artūras Driukas

Andžej Maciejewski

Sigita Rudėnaite